

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

за результатами опитування учасників проекту «Зміцнення демократичного врядування»

Опитування учасників проекту проводилось шляхом анкетування. Основна мета – визначити актуальні проблеми громад, що потребують першочергового вирішення за сприяння активної громадськості, та пріоритетні сфери діяльності місцевих організацій громадянського суспільства.

Опитування проводилось під час тренінгів проекту «Зміцнення демократичного врядування» в два етапи: у листопаді 2017 року в анкетуванні взяли участь представники органів місцевого самоврядування (працівники сільських, селищних і міських рад; сільські старости; депутати), а в січні 2018 року – лідери НГО та активні мешканці громад. У підсумку отримано й опрацьовано 45 анкет. Результати опитування обговорені з учасниками проекту.

Отримані дані мають допомогти новоствореним та вже існуючим громадським організаціям визначити пріоритети програмної діяльності, а також можливості взаємодії з органами місцевого самоврядування для спільного вирішення проблем громади.

Результати опитування були враховані під час формування проектних ідей та визначення мікропроектів для фінансової підтримки за рахунок субгрантингу.

Стан активності громад

У загальному підсумку 42% учасників опитування оцінили рівень активності у своїх громадах як середній і 39% опитаних – як низький. Лише 15% респондентів відзначили високий рівень активності громади, серед них представники Веселівської, Гуляйпільської, Комиш-Зорянської та Широківської ОТГ. При цьому найактивнішими групами населення називають: працююча молодь (23-35 років) – 42%, жінки середнього віку – 21%, учні та молодь (14-22 роки) – 16%.

Найчастіше учасники проекту називають такі **причини, що перешкоджають активній участі** мешканців у житті громади:

- відсутність позитивного досвіду (17% відповідей);
- відсутність інформації про наявні можливості та загальна байдужість населення (по 16% відповідей).

Недовіра до місцевої влади та реформи децентралізації також негативно впливає на залучення громадян (14 та 11%, відповідно). Інші фактори: відсутність громадських лідерів, відсутність або обмеженість просторів комунікації та недостатня соціальна захищеність (по 8%), брак часу (2%).

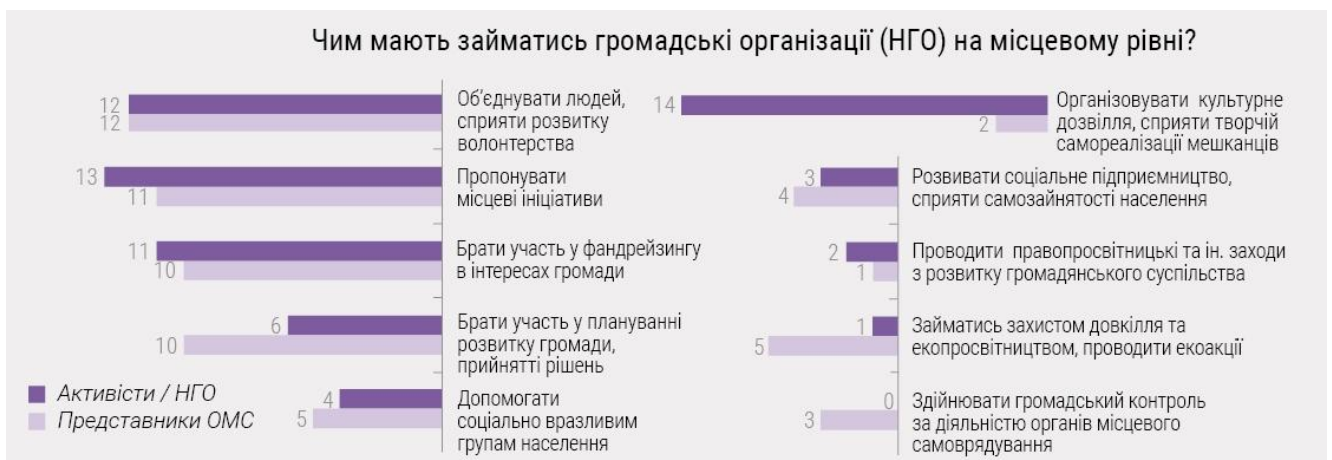
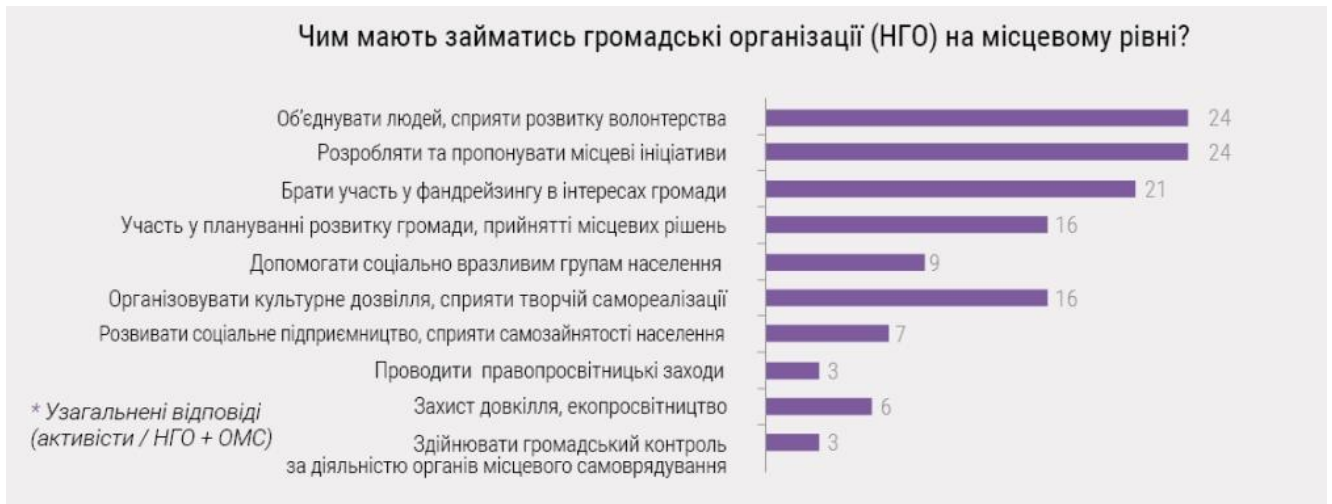
Під час подальших фокус-групових обговорень (проведені в квітні у селі Остриківка та селищі міського типу Чернігівка, а також у червні – в місті Гуляйполе) було встановлено, що причиною цієї недовіри є передусім відсутність ефективної комунікації між місцевою радою та громадою, недостатня обізнаність населення про процеси розвитку ОТГ та можливості власної участі в них.

Профіль діяльності НГО

На думку учасників, громадські організації на локальному рівні мають займатись переважно об'єднанням людей навколо спільних інтересів, сприяти розвитку волонтерства, розробляти та пропонувати до розгляду місцеві ініціативи, а також брати участь у фандрейзингу в інтересах громади (залучення коштів на розвиткові та соціальні проекти, соціальне підприємництво).

Відзначимо, що переважна більшість учасників з числа активної громадськості (14 осіб з 20) вважають, що місцеві НГО мають сприяти насамперед організації культурного дозвілля та творчій самореалізації мешканців громади.

При цьому ніхто з активістів не визначив серед пріоритетних завдань НГО громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування. Натомість троє з опитаних представників місцевих рад назвали саме це завдання серед інших, що вони покладають на місцеві організації громадянського суспільства.

Співпраця НГО з органами місцевого самоврядування

Загалом представники органів місцевого самоврядування та місцевих громадських організацій (або ініціативних груп) налаштовані на продуктивну співпрацю та взаємодію заради розвитку своїх громад. При цьому пріоритетними напрямками спільної діяльності учасники проекту визначили такі: активізація громади та/або окремих груп населення (31 відповідь з 40), робота з молоддю та розвиток волонтерства (23 відповіді), а також зі значним відривом розвиток соціального підприємництва та самозайнятості населення (13 відповідей).

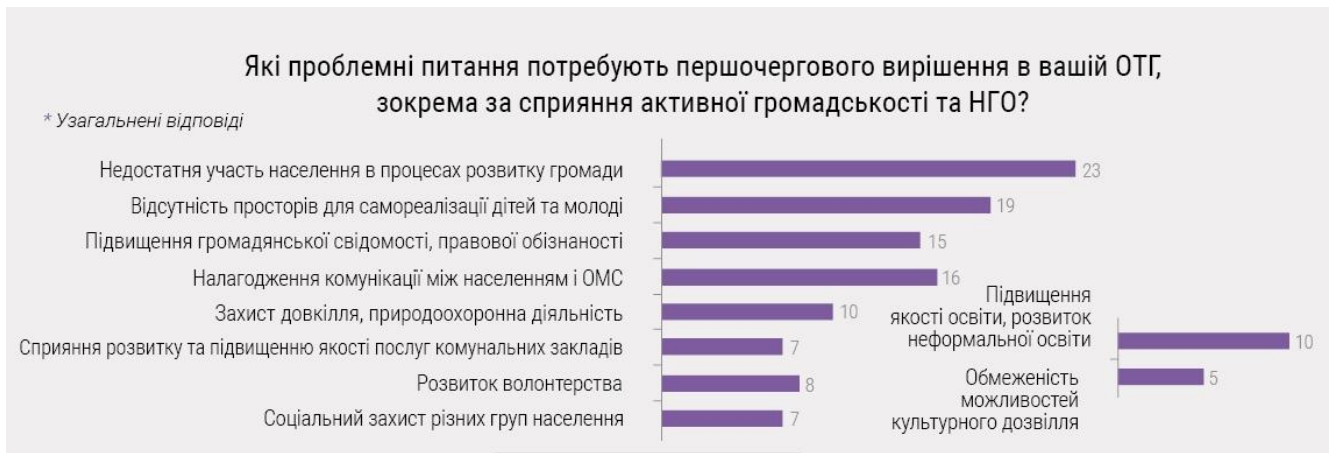
Для порівняння: якщо представники НГО зацікавлені у взаємодії з органами місцевого самоврядування для розвитку культурної та освітньої галузей, то місцеві управлінці вважають пріоритетнішими напрямками для співпраці захист довкілля та розвиток соціального підприємництва.

Актуальні місцеві проблеми

Серед питань першочергового значення, що потребують вирішення в громадах, зокрема за сприяння активної громадськості та НГО, учасники проекту найчастіше називають **недостатню участь населення в процесах розвитку громади** (23 відповіді з 40). При цьому для представників місцевих рад ця проблема є дещо гострішою, ніж для активістів (13 відповідей проти 11).

Серед інших проблем, що були визначені учасниками як пріоритетні: відсутність просторів для самореалізації дітей та молоді (19 відповідей), налагодження комунікації між населенням і органами місцевого самоврядування (16 відповідей), підвищення громадянської свідомості та правової обізнаності (15 відповідей), захист довкілля, природоохоронна діяльність (10 відповідей), сприяння розвитку та підвищенню якості послуг комунальних закладів (7 відповідей), розвиток волонтерства (8 відповідей), соціальний захист різних груп населення (7 відповідей), підвищення якості освіти, розвиток неформальної освіти (10 відповідей), обмеженість можливостей культурного дозвілля (5 відповідей).

Результати опитування та мікропроекти

Ключові проблеми та пріоритети діяльності НГО на місцевому рівні, виявлені в ході опитування, зрештою і зумовили тематику проектів, реалізованих у межах субгрантингу. Більшість з них спрямовані на проведення діалогових заходів за участі різних груп населення, пошук ефективніших способів взаємодії між місцевими радами і громадою, залучення активних громадян старшого віку та молоді до вирішення місцевих питань, формування дорадчих органів при радах, ініціативних груп громадськості, центрів активності.

У таблиці подані результати опитування для тих громад, в яких наразі впроваджуються проекти за підтримки Запорізької ГО «СТЕП» та фінансування NED (наведені варіанти відповідей, що були обрані більшістю учасників – представників відповідних ОТГ).

Назва громади	Пріоритетні сфери співпраці	Нагальні проблеми в громаді	Назва/тема мікропроекту
Гуляйпільська міська ОТГ	Активізація громади та окремих груп населення	Налагодження комунікації між населенням і органами місцевого самоврядування Підвищення громадянської свідомості, правової обізнаності мешканців	<i>Перші кроки взаємодії в єдиному просторі – Хаб «Територія Свободи»</i> (створення майданчика для комунікації та співпраці активної громадськості, проведення діалогових заходів за участі представників міської ради)
Комиш-Зорянська селищна ОТГ	Активізація громади та груп населення Робота з молоддю, розвиток волонтерства	Недостатня участь населення в процесах розвитку громади Відсутність (обмеженість) просторів для самореалізації молоді та дітей	<i>Створення центрів громадської активності в селах Комиш-Зорянської громади</i> <i>Створення Молодіжної ради при Комиш-Зорянській селищній раді</i>
Остриківська сільська ОТГ	Активізація громади та окремих груп населення	Недостатня участь населення в процесах розвитку громади	<i>Створення системи постійного діючого зворотного зв'язку (Ради співпраці) з питань розвитку громади</i>
Приморська міська ОТГ	Забезпечення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування Інформаційна діяльність, робота зі ЗМІ	Недостатня участь населення в процесах розвитку громади Відсутність (обмеженість) просторів для самореалізації молоді та дітей	<i>Залучення громадян до використання сучасних інструментів взаємодії для зміцнення демократичного врядування (популяризація сервісів е-демократії)</i>
Чернігівська селищна ОТГ	Активізація громади та груп населення	Недостатня участь населення в процесах розвитку громади	<i>Формування громадського активу для впровадження в Чернігівській ОТГ партисипативного бюджету</i> <i>Громадський бюджет Чернігівської ОТГ: виклики та можливості</i>

Назва громади	Пріоритетні сфери співпраці	Нагальні проблеми в громаді	Назва/тема мікропроекту
Широківська сільська ОТГ	Робота з молоддю, розвиток волонтерства	Розвиток волонтерства Захист довкілля, природоохоронна діяльність	<i>Молодь і громада. Участь молоді у розвитку локальної демократії (організація воркшопів на тему громадського активізму, проведення молодіжного форуму)</i>

Загальні виклики і специфічні проблеми громад

Результати опитування, а також проведених фокус-груп свідчать про наявність сформованої та цілком усвідомленої потреби у взаємодії між органами місцевого самоврядування нових ОТГ та активною громадськістю – в тих питаннях, що стосуються розвитку громад.

При цьому найбільшими **викликами** для налагодження такої взаємодії наразі є:

- фактична відсутність дієвих інструментів співпраці та комунікації на місцевому рівні, зокрема між центром громади та віддаленими населеними пунктами. Ця проблема є особливо гострою для великих громад, що об'єднують кілька десятків сіл;
- недостатня обізнаність (як лідерів НГО/активістів, так і посадовців) про способи залучення мешканців до процесів розвитку громади та прийняття місцевих рішень;
- недостатня громадянська грамотність і поінформованість місцевих мешканців про наявні можливості участі в житті громади;
- відсутність попереднього позитивного досвіду громадської участі та/або успішного вирішення місцевих проблем.

Крім того, необхідно враховувати і специфічні **соціально-психологічні чинники та ресурсні перешкоди**, на які зокрема звертали увагу учасники фокус-груп у Остриківці та Чернігівці:

- традиція розмежування місцевої спільноти на «владу» і «громаду» та зумовлені цим психологічні установки та комунікаційні моделі;
- зосередженість мешканців виключно на проблемах свого села (селища, міста), недостатня ідентифікація себе та своєї родини з громадою;
- відсутність та/або неефективність каналів поширення інформації всередині громади (місцеві ЗМІ переважно відсутні; інтернет-покриття в сільських районах залишається слабким, що зумовлює непопулярність інтернет-ресурсів);
- відсутність облаштованих місць для спілкування, проведення заходів, робочих зустрічей (у більших селах і селищах цю функцію виконують будинки культури та бібліотеки, проте й ці приміщення подекуди не опалюються взимку, перебувають в аварійному стані).

Рекомендації щодо можливостей вирішення проблем

Аналіз успішних практик ОТГ, що наразі беруть участь у проекті «Зміцнення демократичного врядування», а також інших громад Запорізької області та інших регіонів України, дозволяє визначити такі **можливості вирішення** зазначених вище проблем:

- створення комунікаційних майданчиків, відкритих просторів, хабів на основі місцевих будинків культури, бібліотек, клубів або орендованих приміщень, проведення діалогових заходів за участі представників активної громадськості та органів місцевого самоврядування;
- створення при місцевих радах координаційних і представницьких органів за участі громадських лідерів і представників різних населених пунктів громади, нормативно-правове забезпечення їхньої діяльності;
- формування та реєстрація органів самоорганізації населення (вуличні та сільські комітети, комітети мікрорайонів – залежно від масштабу ОТГ, розміру окремих населених пунктів), нормативно-правове та ресурсне забезпечення їхньої діяльності;
- формування та організація діяльності центрів громадської активності (ініціативних груп) на базі місцевих бібліотек, будинків культури, клубів, ЦНАПів, загальноосвітніх закладів;
- створення інших представницьких органів із залученням найбільш активних та/або мотивованих до активності груп населення (молодіжні ради, ради старійшин та ін.);
- участь працівників місцевого самоврядування, старост, активістів НГО, активної молоді в навчальних і тренінгових програмах з тематики розвитку громадянського суспільства;
- проведення навчальних, просвітницьких, мотиваційних заходів безпосередньо на території громади для місцевих активних мешканців (за участі залучених тренерів або власними ресурсами);
- проведення опитувань серед населення для безпосереднього залучення мешканців до прийняття місцевих рішень (наприклад, збір пропозицій при розробці стратегій розвитку громади або затвердженні проектів для фінансування);
- проведення опитувань для виявлення активістів на місцях, формування бази даних активних громадян, вибір оптимальних каналів оперативного інформування активних мешканців (зокрема через електронну пошту, соціальні мережі, мобільний зв'язок, смс-повідомлення);
- проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з використанням друкованої продукції (плакати, буклети, інформаційні бюлетені, листівки), особливо для залучення людей старших вікових груп;
- популяризація електронних сервісів взаємодії, створення умов для вільного доступу до таких ресурсів (при наявності комп'ютерних класів у бібліотеках чи інших громадських закладах);
- створення тимчасових майданчиків співпраці та комунікації в рамках культурно-просвітницьких та інтеграційних заходів для сімей, дітей, молоді в різних селах громади, залучення активних мешканців як учасників, співорганізаторів, волонтерів.